

Geografie obyvatelstva a osídlení 2

cvičení

Martin Tomáš

Vývoj správního členění Českých zemí od r. 1848

Čechy (přehled)

- ▶ 1848:
 - ▶ Zrušení poddanství
 - ▶ Potřeba reformovat správní členění (před 1848 zsj = panství, neefektivní)
 - ▶ V průběhu roku 1848 vznik „katastrálních (berních) obcí“
 - ▶ Panství -> politické okresy

Politický okres - přípravy:

- ▶ každá berní obec musela náležet do právě jednoho okresu
- ▶ všechny obce příslušející jednomu farnímu obvodu měly příslušet jednomu okresu
- ▶ snaha umístit sídlo politického i soudního okresu do jedné obce
- ▶ v rámci jednoho politického okresu se mohly nacházet i 2 – 3 okresy soudní
- ▶ hranice soudních okresů kopírovaly hranice politických

Vývoj správního členění Českých zemí od r. 1848

Čechy (přehled)

- ▶ 1. ledna 1850 v platnost tzv. **prozatímní obecní zřízení**:
 - ▶ Skladebné úrovně nového správního členění:
 - ▶ Místní obec – berní obec – (župa - územní celek kopírující hranice větších panství) – okres – kraj – země – říše

 - ▶ **7 nových krajů:**
 - ▶ Pražský (8 okresních hejtmanství, 1070 katastrálních obcí)
 - ▶ Budějovický (9 okresních hejtmanství, 1303 katastrálních obcí)
 - ▶ Pardubický (11 okresních hejtmanství, 1401 katastrálních obcí)
 - ▶ Jičínský (16 okresních hejtmanství, 1393 katastrálních obcí)
 - ▶ Českolipský (10 okresních hejtmanství, 688 katastrálních obcí)
 - ▶ Chebský (12 okresních hejtmanství, 1351 katastrálních obcí)
 - ▶ Plzeňský (13 okresních hejtmanství, 1714 katastrálních obcí)

 - ▶ Správní reformou bylo stanoveno 8920 katastrálních obcí, 210 obvodů okresních soudů, 79 okresních hejtmanství a 7 krajských vlád
-

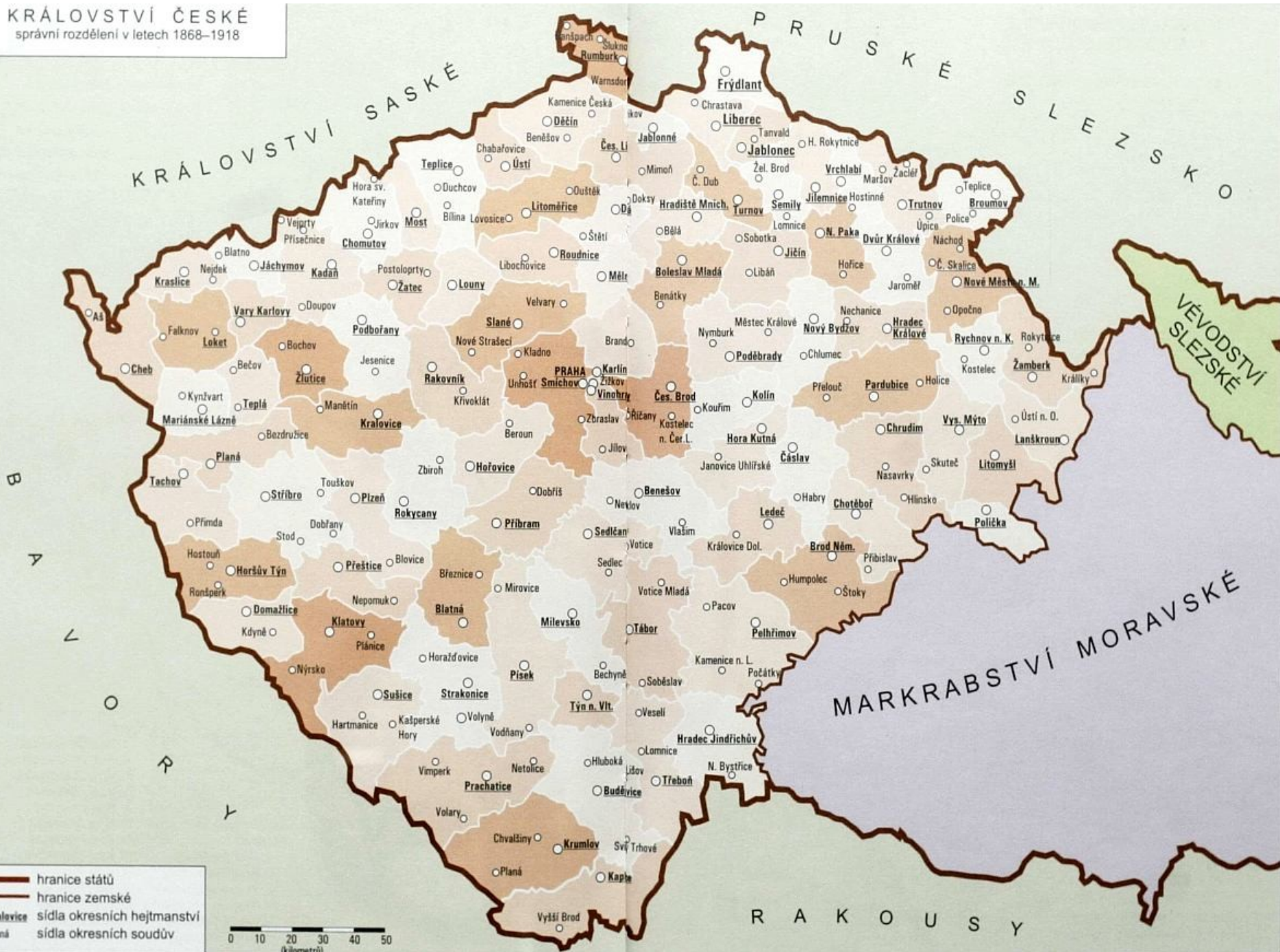
Vývoj správního členění Českých zemí od r. 1848

Čechy (přehled)

- ▶ Od 12. května 1855 bylo vytvořeno třináct krajů s krajskými úřady v krajských městech a s jedním kolegiálním soudem
- ▶ Krajské úřady byly hned v roce 1862 zrušeny a jejich funkci převzala hejtmanství okresní
- ▶ Rokem 1868 zaniká definitivně krajské zřízení, které si udržovalo tradici již od vlády Karla IV., a územní správa přechází na okresní hejtmanství a na obecní výbory

KRÁLOVSTVÍ ČESKÉ
správní rozdělení v letech 1868–1918

- hranice států
- hranice zemské
- Kralovice sídla okresních hejtmanství
- Planá sídla okresních soudů

0 10 20 30 40 50
(kilometrů)

Vývoj správního členění Českých zemí od r. 1848

Morava a Slezsko (přehled)

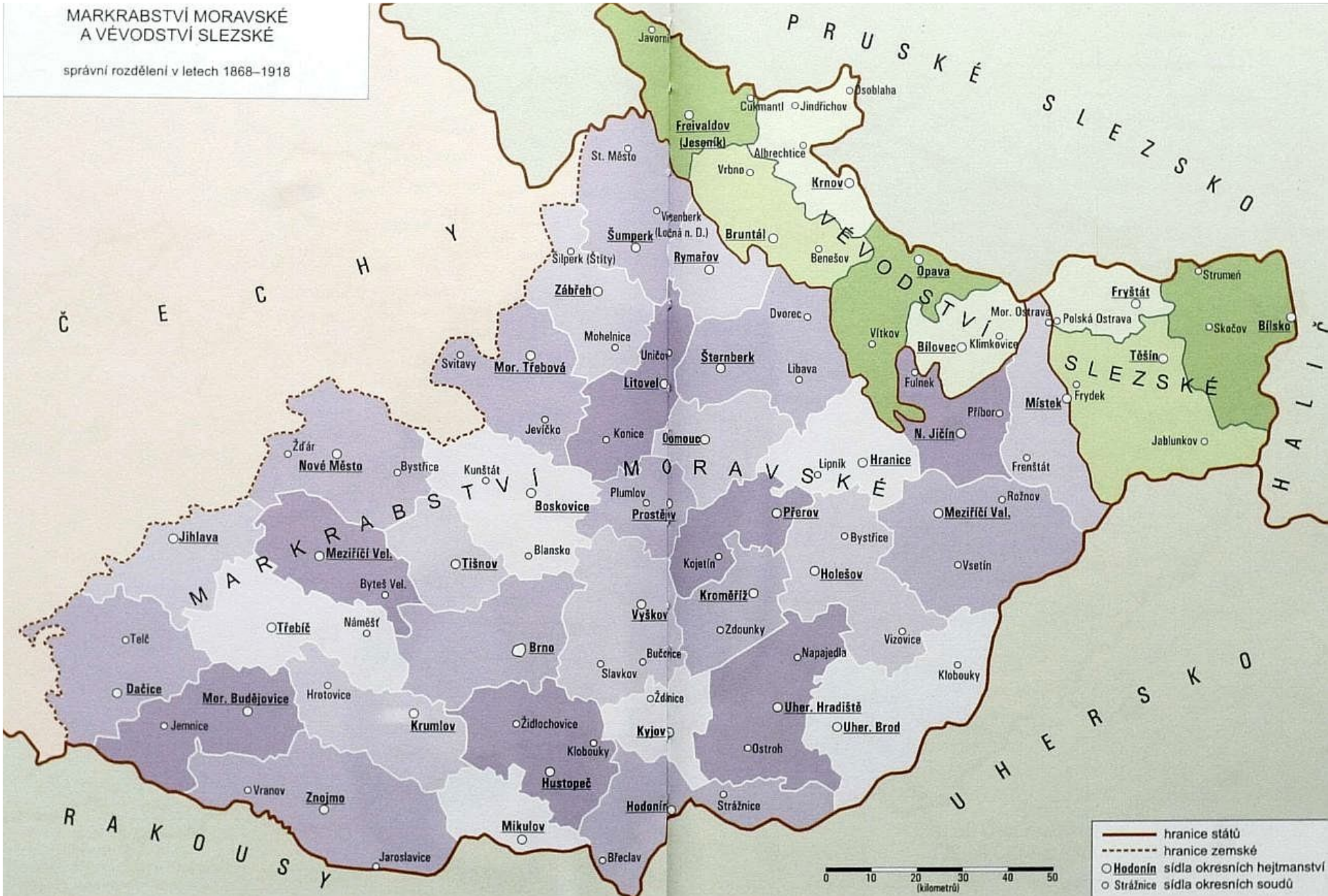
- ▶ Před rokem 1848:
 - ▶ Země Moravskoslezská byla rozčleněna na osm krajů: Brněnský, Olomoucký, Znojemský, Jihlavský, Hradištský, Přerovský, Opavský a Těšínský
 - ▶ Správním střediskem bylo Brno
 - ▶ K 1. lednu 1850 bylo zrušeno moravskoslezské gubernium a Morava se Slezskem byly opět plně samostatnými korunními zeměmi
 - ▶ Roku 1860 bylo na Moravě zrušeno krajské zřízení. Od té doby se země členila již jen na okresy

 - ▶ Morava: 25 okresů
 - ▶ Slezsko: 7 okresů
 - ▶ (Čechy: 79 okresů)
 - ▶ **Celkem tedy 111 politických okresů**
-

MARKRABSTVÍ MORAVSKÉ A VÉVODSTVÍ SLEZSKÉ

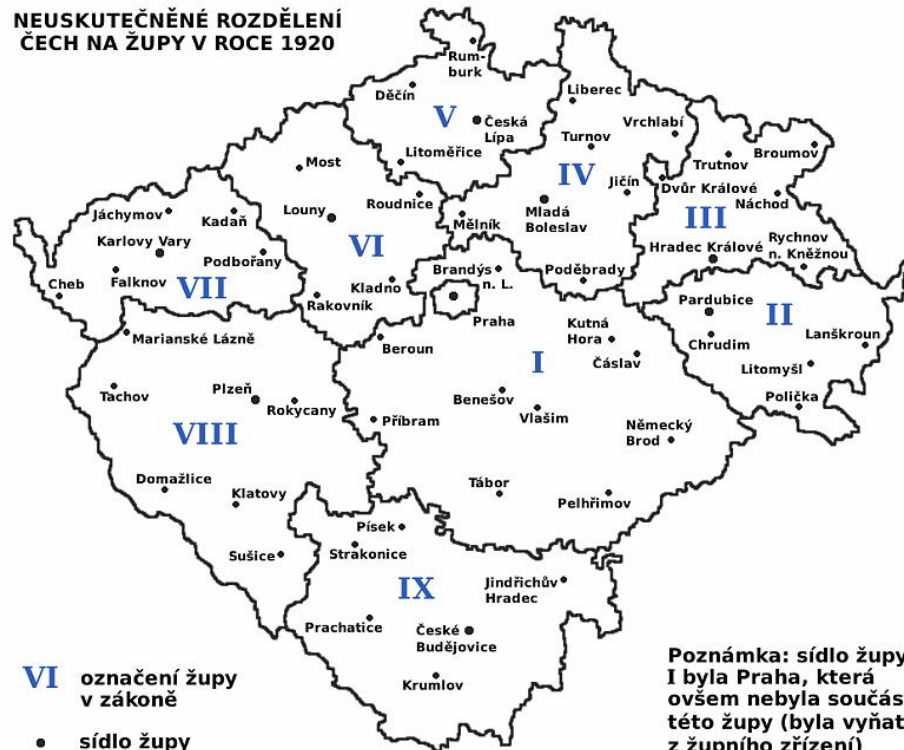
správní rozdělení v letech 1868–1918

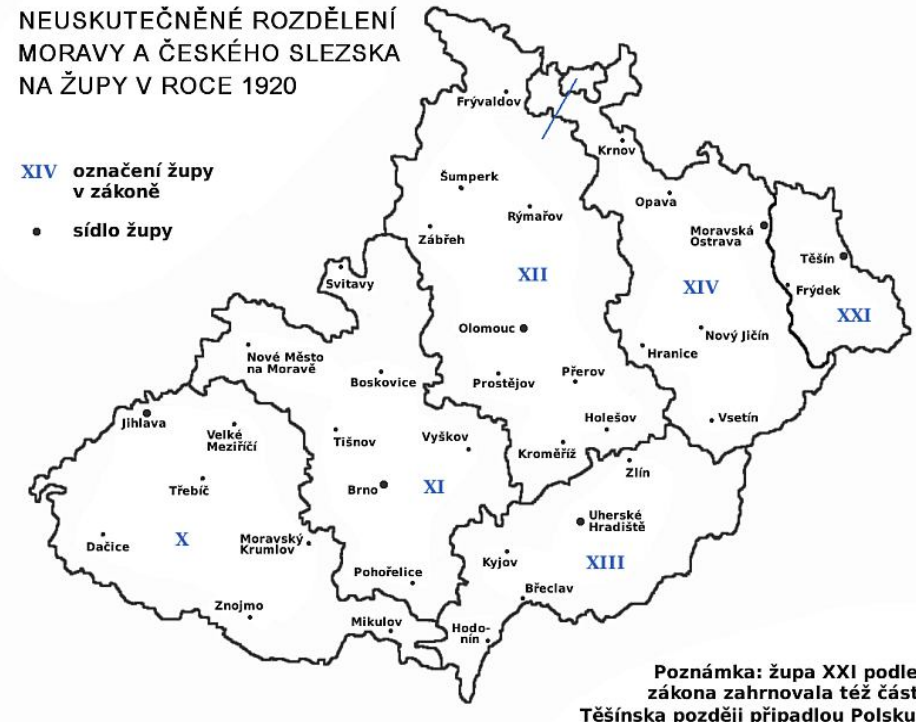
Vývoj správního členění Českých zemí od r. 1918

- ▶ Autonomie zemí Čech, Moravy a Slezska skončila se vznikem ústavy Československé republiky roku 1918
- ▶ V Čechách v platnosti původní předválečné rozdělení do politických okresů
- ▶ V roce 1920 byl přijat zákon o župním členění Československa, který byl však realizován pouze na Slovensku a Podkarpatské Rusi

NEUSKUTEČNĚNÉ ROZDĚLENÍ
ČECH NA ŽUPY V ROCE 1920

NEUSKUTEČNĚNÉ ROZDĚLENÍ
MORAVY A ČESKÉHO SLEZSKA
NA ŽUPY V ROCE 1920

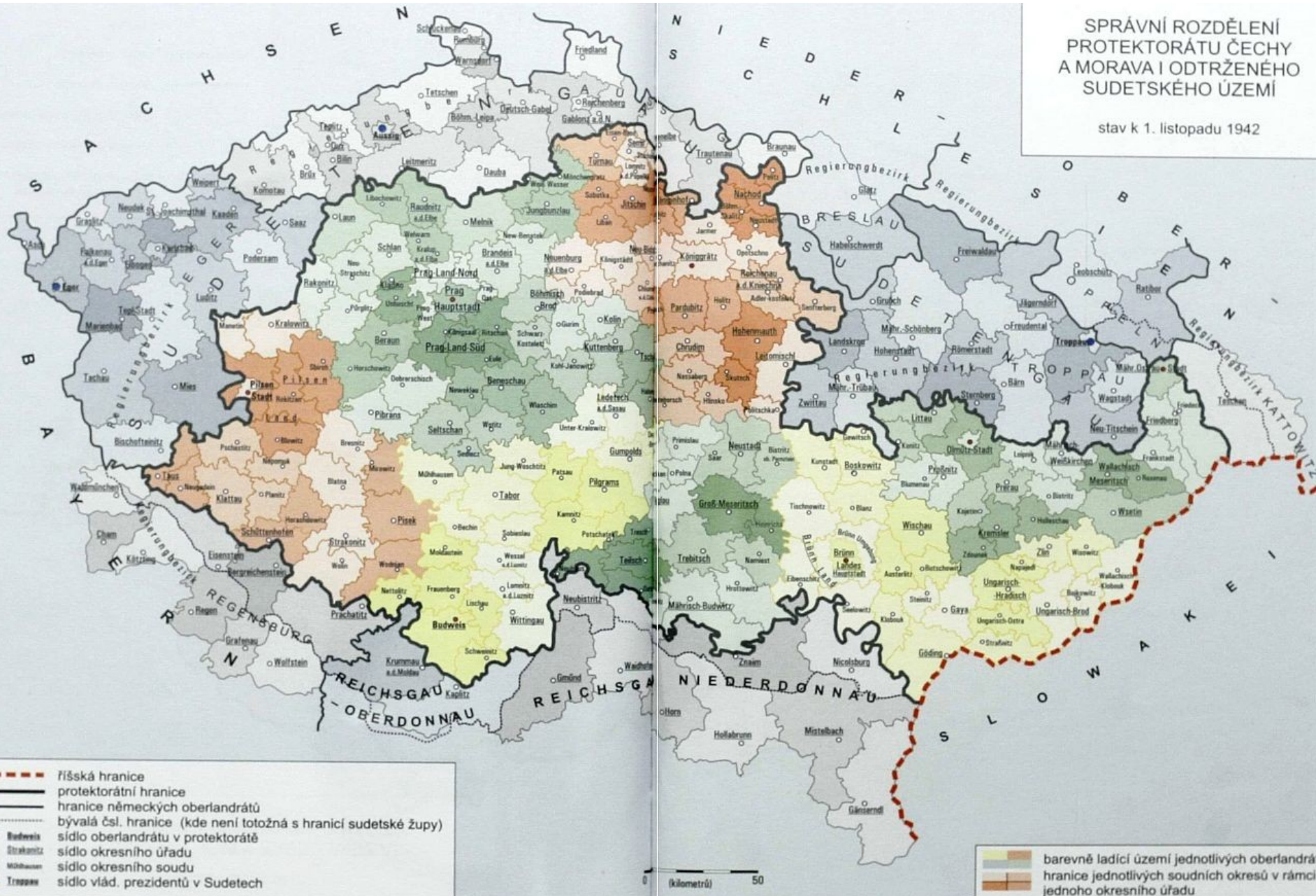
Vývoj správního členění Českých zemí od r. 1918

- ▶ V době německé okupace Československa byly zřízeny správní celky „oberlandráty“, které podléhaly přímo říšské nadvládě a zahrnovaly několik politických okresů

SPRÁVNÍ ROZDĚLENÍ PROTEKTORÁTU ČECHY A MORAVA I ODTRŽENÉHO SUDETSKÉHO ÚZEMÍ

stav k 1. listopadu 1942

- říšská hranice
- protektorátní hranice
- hranice německých oberlandrátů
- ... bývalá čsl. hranice (kde není totožná s hranicí sudetské župy)
- ★ sídlo oberlandrátu v protektorátě
- sídlo okresního úřadu
- sídlo okresního soudu
- ▲ sídlo vlád. prezidentů v Sudetech

- barevně ladící území jednotlivých oberlandrátů
- hranice jednotlivých soudních okresů v rámci jednoho okresního úřadu

Správní reforma v roce 1948

- ▶ Nová ústava č. 150/1948 Sb. zavedla namísto zemského zřízení krajské
- ▶ Kraje byly nově vytvořeny 1. ledna 1949 zákonem č. 280/1948 Sb., jímž byly dosavadní Česká a Moravskoslezská země zrušeny jako správní celky a jejich území rozděleno mezi nově koncipované kraje
- ▶ Na území dnešní České republiky tak vzniklo 13 krajů (+ hlavní město Praha s postavením kraje)
- ▶ Kraje, které v tomto roce vznikly, byly:
 - ▶ **Českobudějovický**
 - ▶ **Hradecký**
 - ▶ **Jihlavský**
 - ▶ **Karlovarský**
 - ▶ **Liberecký**
 - ▶ **Pardubický**
 - ▶ **Plzeňský**
 - ▶ **Pražský**
 - ▶ **Ústecký**
 - ▶
- ▶ Země Moravskoslezská byla rozdělena na kraje:
 - ▶ **Brněnský**
 - ▶ **Gottwaldovský**
 - ▶ **Jihlavský**
 - ▶ **Olomoucký**
 - ▶ **Ostravský**

Správní reforma v roce 1948

- ▶ Vládní nařízení č. 3/1949 Sb. pak ještě s účinností od **1. února** upraveny počty a názvy okresů v českých zemích (celkem jich bylo 192)
- ▶ Během tohoto období mnoho okresů vzniklo i zaniklo
- ▶ Geograficky „citlivá“ reforma

KRAJE A OKRESY ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY (ČESKÁ ČÁST)

v letech 1949–1960

- státní hranice
- krajská hranice
- okresní hranice (státní správa)
- sídlo kraje
- sídlo okresu

Správní reforma v roce 1960

- ▶ V roce 1960 zákonem č. 36/1960 Sb. byl omezen dosavadní počet okresů ze 192 na 75 a počet krajů z 13 na 7 (příčemž Praha byla brána jako 8. kraj a 76. okres)
- ▶ Geograficky „necitlivá“ reforma

Kraj Středočeský
se sídlem v Praze
dělí se na okresy

1. Benešov
2. Beroun
3. Kladno
4. Kolín
5. Kutná Hora
6. Mělník
7. Mladá Boleslav
8. Nymburk
9. Praha-východ
10. Praha-západ
11. Pílbřam
12. Rakovník

Kraj Jihočeský
se sídlem v Českých Budějovicích
dělí se na okresy

1. České Budějovice
2. Český Krumlov
3. Jindřichův Hradec
4. Pelhřimov
5. Písek
6. Prachatice
7. Strakonice
8. Tábor

Kraj Západočeský
se sídlem v Plzni
dělí se na okresy

1. Domažlice
2. Cheb
3. Karlovy Vary
4. Klatovy
5. Plzeň-město
6. Plzeň-jih
7. Plzeň-sever
8. Rokycany
9. Sokolov
10. Tachov

Kraj Severočeský
se sídlem v Ústí nad Labem
dělí se na okresy

1. Česká Lípa
2. Děčín
3. Chomutov
4. Jablonec nad Nisou
5. Liberec
6. Litoměřice
7. Louny
8. Most
9. Teplice
10. Ústí nad Labem

Kraj Východočeský
se sídlem v Hradci Králové
dělí se na okresy

1. Havlíčkův Brod
2. Hradec Králové
3. Chrudim
4. Jičín
5. Náchod
6. Pardubice
7. Rychnov nad Kněžnou
8. Semily
9. Svitavy
10. Trutnov
11. Ústí nad Orlicí

Kraj Jihomoravský
se sídlem v Brně
dělí se na okresy

1. Blansko
2. Brno-město
3. Brno-venkov
4. Břeclav
5. Gottwaldov
6. Hodonín
7. Jihlava
8. Kroměříž
9. Prostějov
10. Třebíč
11. Uherské Hradiště
12. Vyškov
13. Znojmo
14. Žďár nad Sázavou

Kraj Severomoravský
se sídlem v Ostravě
dělí se na okresy

1. Bruntál
2. Frýdek-Místek
3. Karviná
4. Nový Jičín
5. Olomouc
6. Opava
7. Ostrava-město
8. Přerov
9. Šumperk
10. Vsetín

SPRÁVNÍ ROZDĚLENÍ ČSSR (ČESKÁ ČÁST)
v letech 1960–1990

- státní hranice
- krajská hranice
- okresní hranice (státní správa)
- Karlovy Vary
- Mělník
- sídlo kraje
- sídlo okresu

Po roce 1989

- ▶ V roce 1990 byl přijat zákon č. 367/1990 Sb., o obcích (obecní zřízení), který znamenal terminologické změny a novou kategorii statutárních měst a pověřených obecních úřadů
- ▶ Docházelo k dezintegraci obcí
- ▶ Krajské zřízení bylo obnoveno až v roce 2000 a podobá se krajskému rozdělení z let 1949-1960
- ▶ Od 1. ledna 2003: SO ORP (205), SO POÚ (389), zánik okresních úřadů

Cvičení 2

Administrativní uspořádání

- ▶ **1. Obce, části obcí, integrace/ dezintegrace**

- ▶ **Pracujte se svým SO ORP:**

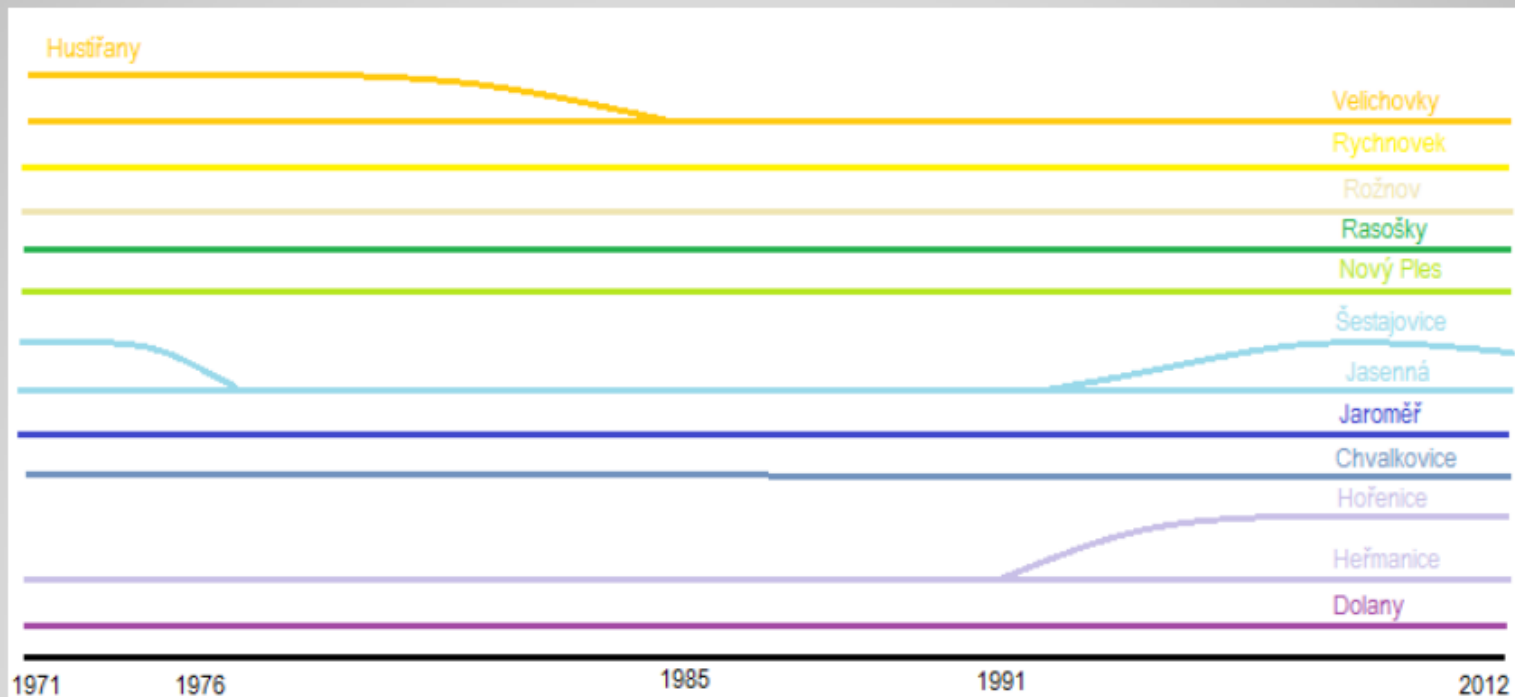
- ▶ Pro vybraný SO ORP vytvořte tabulku integrace/dezintegrace obcí včetně jednoduchého grafického schématu

- ▶ V jednom odstavci (max. půl A4) shrňte vývoj sídelního systému vašeho SO ORP z hlediska integrace a dezintegrace obcí

Administrativní správní struktura SO ORP Hradec Králové

Obec	Počet částí	existence 1971	vznik	zánik	období neexistence	Obec odloučení / začlenění	1991		2001		2011	
							počet obyvatel	rozloha	počet obyvatel	rozloha	počet obyvatel	rozloha
Jaroměř	9	ano										
Šestajovice	1	ano			1977 - 1990	Jasenná						
Hořenice	1	ne	1991			Heřmanice						
Hustířany		ano		1985		Velichovky						
...												
Celkem obcí												
Průměrná obec												

Cvičení 2

Administrativní uspořádání

- ▶ **2. Města, městyse**
- ▶ Definice pojmu městys (na základě čeho jsou vymezené)
- ▶ Vytvořte tabulku měst a městysů vašeho SO ORP, uveďte rozlohu a současný počet obyvatel

Cvičení 2

Administrativní uspořádání

- ▶ **3. Příslušnost k okresům soudním, politickým; územní reformy 1960**
- ▶ Stručně shrňte, jestli a jakým způsobem se měnila příslušnost území vašeho SO ORP z hlediska spadání do okresů (soudní, politické) a „velkých“ krajů (správní reforma 1960)

Cvičení 1

Administrativní uspořádání

▶ **4. Současné zařazení**

- ▶ Vytvořte tabulku současného správního zařazení všech obcí POÚ spadajícího do vašeho SO ORP
- ▶ POÚ; SO ORP; (Okres); Kraj; NUTS 2

Cvičení 1

Administrativní uspořádání

- ▶ **Vypracování a odevzdání:**
- ▶ Dodržujte všechny formální náležitosti při psaní odborných textů (formátování, značení, citace, pravopis...)
- ▶ **Odevzdejte do ISu do neděle 25. 3. 23:55**

